

MMM Kansliapäällikkö

Luomuvälvonta

Luomusertifioinnin alkuperäinen tehtävä on auttaa luotettavasti toimivien luomutoimijoiden tuotteiden markkinoille saattamisessa, sen tulee olla päätehtävä nyt ja tulevaisuudessa. Luomutuottajien ja -alan huoli on, että suomalainen luomutuotanto vähenee eikä sille asetettuja tavoitteita saavuteta johtuen kansallisen hallinnon rasitteista, markkinalähtöisten ratkaisujen puutteesta sekä tukipolitiikan painotuksista.

Luomutuotanto on kehittyvä osa suomalaista maataloutta, mutta kasvua rajoittavat luomukorvauksen ehtoihin tehdyt muutokset ja kasvua tukevien tukitoimenpiteiden puute. EU on asettanut tavoitteeksi, että luomutuotannon osuus viljelyalasta nousee 25 % vuoteen 2030 mennessä. Myös Suomen hallitus on sitoutunut edistämään luomutuotannon kasvua osana kansallisia tavoitteita, ja näiden päämäärien saavuttaminen vaatii pikaisia toimenpiteitä tukien, välvontan ja sääntelykäytäntöjen kehittämiseksi.

Vuoden 2021 tarkastusten laskutusperusteiden muutoksen jälkeen ovat tarkastusmaksujen hinnat nousseet vuosi vuodelta. Jatkuvat korotukset ovat johtaneet tilanteeseen, jossa pienikokoisten tilojen välvontamaksut viljeltyä hehtaaria kohden ovat kasvaneet kohtuuttomasti. Keskipitkää suurempien peltoviljelytilojen hehtaaria kohden laskettu kustannus on sen sijaan pienentynyt. Tarkastuskustannukset ovat kehittyneet suhteessa toimijan saamaan luomukorvauksen määrään ja toiminnan laajuuteen hyvin epäoikeudenmukaiseen suuntaan.

Kustannuskehitys on huolestuttava ja sitä tulee tarkastella huolellisesti. Luomutoimijoiden merkittävä vähennys pitää näkyä myös hallintotyön kustannuksissa. Luomuvälvontan kustannusvastaavuutta ei pystytä saavuttamaan ilman toiminnan kokonaisvaltaista tehostamista.

Luomuvälvontaa tekevien ja organisoivien tahojen tulee tehdä yhteistyötä hyödyntäen eri päätöksen tekijöiden vahvuuksia ja ammattitaitoa, lisäksi käytäntöjä ja toimintoja on suoraviivaistettava ja automatisoitava turhia päällekkäisyyksiä karsien.

Tulevan hallintouudistuksen yhteydessä muodostetaan Elinvoimakeskustoja. Nämä tulee velvoittaa valtakunnalliseen toimintamalliin, niin että esim. tarkastuksia keskitetään toimialoittain yksittäisiin Elinvoimakeskustoja ja työ tehdään valtakunnallisesti ajatellen tehokkaasti, mahdollistaen erikoisosaamisen kehittymisen. Luomutarkastukset tulee jakaa keskitetysti valtuutetuille tarkastajille, samalla alueella tehtävät tarkastukset on keskitettävä ja tehostaa toimintaa matkakustannukset minimoiden. Päätöksentekoon on saatava yhtenäiset käytännöt koko maahan ja eri tuotantosunnille omat erityisosaajat parantaen toiminnan kustannustehokkuutta.

Tarkastajien on saatava koulutusta sähköisten järjestelmien käyttöön. Luomutarkastajien ammattitaitoa tulee kehittää ja koulutukset viedä aitoon tilatasolla tapahtuvaan oppimisympäristöön. Erityisesti pitää kiinnittää huomiota tietojärjestelmien tarkoituksenmukaiseen kehittämiseen. Luomutarkastajien käyttämää sähköistä lomaketta on selkeytettävä ja tarkastuksen kannalta on keskityttävä vain oleellisiin kysymyksiin. Kyseessä on tuotantotavan tarkastus, joka ei edellytä kaikkien yksityiskohtien tarkastamista. Sähköisen lomakkeen pitää lähestymistavaltaan olla tuotantotavan tarkastusta ja siinäkin riskiperusteinen.

Riskiperusteinen tarkastustoiminta ja välvontan painotukset tulee perustua oikeisiin luomun uskottavuutta tai aitoutta vaarantaviin tekijöihin, kuten rinnakkaistuotanto tai tarkastuksilla

havaittu poikkeama sekä varmistaa, että korjaavat toimenpiteet on tehty. Kahden paikan päällä tehtävän tarkastuksen välisen ajan pidentämisen mahdollisuutta 24 kuukauteen pitää tarkastella EU:n luomusasetuksen (EU) 2018/848, VI luvun 38 artiklan 3. kohdan määritelmän mukaisesti, ei niin kuin on tähän mennessä tehty, että tuotantosuunta ja tilakoko ovat ratkaisseet sen arvioidaanko soveltuvuutta vuosivarmennukseen ollenkaan.

Ruokaviraston yhteistoimintaneuvotteluiden tuloksien vaikutukset huolettavat myös luomualaa. Tämänhetkisen tiedon mukaan Ruokavirastossa luomukotieläintuotannon ohjeistuksesta ja kotieläintuotannon tarkastajien kouluttamisesta ja kaikkien alkutuotannon tarkastajien valtuuttamisesta vastaavan ylitarkastajan siirtyessä eläkkeelle, virkaa ei laiteta avoimeksi, eikä hänen tilalleen myöskään perehdytetä ketään toimimaan oman työn ohella. Nykyisen ylitarkastajan 14 vuoden ajan keräämän hiljaisen tiedon siirtoa ei ole myöskään millään lailla varmistettu. Arvio on, että ainakin koko kevätkauden 2025 kestävä ajan Ruokavirastossa ei ole luomukotieläintuotannosta vastaavaa henkilöä. Ruokaviraston ylitarkastajan tehtäviin kuuluu myös eläintuotannon hätätilannelupien myöntäminen. Niihin liittyvästä neuvonnasta ja hakemuksiin vastaamisen tekijästäkään ei ole annettu tietoa. Hakemuksia ei voi vain jättää odottamaan.

Emme usko, että Ruokaviraston velvollisuuksien toteuttaminen onnistuu luomukotieläintuotannon osalta ilman siihen kokopäivätoimisesti perehtyvää palkattua henkilöä. MMM:n luomulaki määrittelee Ruokaviraston tehtävän seuraavasti 1330/2021, 6 § Ruokavirasto, ” Ruokavirasto suunnittelee, ohjaa ja kehittää valtakunnallisesti luonnonmukaisen tuotannon sekä luonnonmukaisten tuotteiden ja niiden tuonnin ja viennin valvontaa. - ”. Tehokkaan ja nopean viranomaistyön ja -neuvonnan puuttuminen vaarantaa koko sertifioitujen luomujärjestelmän toimivuuden ja uskottavuuden.

Luomutuotanto tulee nähdä Suomessa yhä tärkeämpänä osana omavaraisuuden ja huoltovarmuuden vahvistamista. Luomussa hyödynnetään paikallisia resursseja ja ollaan vähemmän riippuvaisia ulkoisista tuotantopanoksista. Tarvitsemme monen kokoisia luomutuottajia kaikista tuotantosuunnista. Pinta-alaltaan pienet tilat, jotka tuottavat vihanneksia ja marjoja, perunaa ja luomuelintarvikkeita kuluttajamarkkinoille, kykenevät sopeutumaan usein paremmin markkinoiden muutoksiin kuin suuret vilja- tai kotieläintilat. Pienet tilat kykenevät myös reagoimaan nopeammin muuttuviin tuotantotarpeisiin sekä vastaamaan ruokajärjestelmään kohdistuvaan mahdolliseen kriisiin. Kriisinkestävä järjestelmä ei voi rakentua vain muutamien isojen toimijoiden varaan.

Luomualan toiveena on, että keskustelua tarkastusmaksuista ja valvonnan järjestämisestä jatketaan, jotta yhdessä saamme kehitettyä järjestelmän, joka palvelee alaa, on kustannustehokas ja luotettava.

Helsinki 3.12.2024

MTK ry
SLC rf
Luomuliitto
Pro Luomu ry
Yhdistyneet luomutuottajat
Pirkko Tuominen/Pro Agria
Suomen Mehiläishoitajain Liitto SML ry
Biodynaaminen yhdistys ry